

Hegedűs Gitta

Levelek Imrőhez

(Röszletek)

*Nagyságos Velkey Imre tanár úrnak
Cegléd, Széchenyi út 28.*

1944. október 6 - 1945. május 1.
Mezőberény

*"És a Költő - ó a Költőről ki tud valamit?
Rejtve tolong ő a sokaság között, mely nevét még
Nem hallá; vagy magányban ül, hol senkitől
Nem kerestetik." (Kölcsey)*

*"Ne féljetek fiúk, csak minden tizedik golyó talál,
csak minden huszadik halál... És ha halál,
az a legszebb halál." (Görgey)*

Drága Imrém! Ezelőtt így írtuk volna: kívánom, hogy ezen pár sor írásom friss, jó egészségben találjon, mint amilyen nekem is van... Ma így írom: Kérem a jóságos Istent, hogy ezen pár sorom egyszer, valamikor, vések csillapodtán eljusson élő kezeidbe s olvashasd névéd sorait szerető szíved minden melegével! Érezd ki belőle azt a végtelen vágyódást és síríg tartó szeretetet, amelyet nem némíthat el a fegyverek dübörgő diadal-ordítása s a szenvedők szeméből patakzó könnyfolyók özöne...

1944. október 6. Imre! A legnaivabb, leghiszékenyebb leánya voltam a mi békére vágyó Békésünknek! Julkánál aludtam - máskor Keresztmamáéknál szoktam -, s elég korán, 6 óra után indultam haza a Tarcsai úton. Szörnyű bömböléssel szóltak az ágyúk Gyula, Csaba és Békés felől, s én az előző esti biztató rádiós hírek alapján nem kevesebbet reméltem, minthogy az új német fegyvereket vetették akcióba...s szinte felvillanyozva lépkedtem az iskoláig. Ott éppen őrségváltás volt: meghökkenem. Eddig 6 katonaviselt ember tette a nemzetőr csapatot, úgy válogatva össze, hogy a berényi társadalom minden rétege képviselve legyen benne! Október 6-án hat toprongyos, fülét-farkát leeresztő újtelepi. Megdöbbenve álltam a csüggedt csapat előtt s mondtam az én hitemet hittel, s ők hallgatták az én hitvallásomat gúnyosra húzott, tudó szájjal. Kitártam az ablakokat és takarítani kezdtem, de csakhamar vendégem jött: a tarcsai óvónő futott be azzal, hogy "Apuka azt mondta, hozzád jöjök be s várjam meg, mi lesz." Ránéztem: mindnyájan ilyen sötéten látók vagytok? Hogy dörögnek? Hát lehet egy ilyen drága földet ellenállás nélkül, tálcán odaadni!? Bízni kell! S közben süteménnyel kínáltam, mézes receptet mondtam, s a seprést és törölgést folytattam. Ecu izgatottan szaladgált: egy tarcsai asszonyt várt, aki a szövetkezetben maradt 60-as mézet venni.

Az asszony helyett repülők jöttek, furcsa ívben keringtek. Ecu azt mondja: ellenséges gépek, s én újból szánva mondom: dehogy, hisz nézd, mily alacsonyan szállnak! Abban a pillanatban hangos pattogással igazolták: Ecut és nem engem. A ház előtt lévő kukoricásba bújtunk. Még nevetünk, mert tele lett a kabátunk, szoknyánk, harisnyánk koldustetűvel, alig győztük egymást tisztogatni. Megjött a tarcsai asszony is, elmondta a nagy rémületet, sikoltást és sírást, ami a Hangyában volt, s én is kezdtem komolyabban venni a dolgot, s lehoztam két pokrócot és kivittem vendégeimet a Mérges háza és a temető közé eső bokrok mellé, de vendégeimnek nem tetszett a

hely. Nagyon nyitott térnek tartották s elfogadták újabb ajánlatomat, s levándoroltunk a temető árokpart fűzfái alá. Alig helyeztük el a takarókat - a lakás felől szaladt egy lány és Krafcsik-papa, aki Ecut kereste. Visszamentünk; sietett a feleségéhez, csak azt akarta tudni, itt van-e a lánya, vagy továbbment Tarcsára? Megnyugodott...amennyire nyugalomról szó lehetett már akkor...és elsi-etett, mi pedig az árok felé vettük újra az utat. A gépek vészes bűgására futni kezdtem, s csak a bokrok alatt vettem észre, hogy egyedül vagyok. Gombóccá kucorodtam arccal, a földre borulva s magamra húztam az egyik barna takarót. Éppen ideje volt, mert forgószélnél hatalmasabb sod-rással bűgött el felettem egy raj ratatázva, pattogó fűtyüléssel. Jól bent feküdtem a bokor tövé-ben és Isten kezébe ajánlottam parányi porhüvelyemet.

Vagy öt hullám száguldott keresztül-kasul rajtam. Mozdulatlanul feküdtem, de agyam megjárta az összes lehetőséget; a haláltól nem féltem: Póli nagymama s Hegedős nagypapa kö-zelét éreztem az öreg temető vízzel telt árka partján. A lábam beleért a vízbe, mégsem fáztam... Pár percnyi csend... Felkönyökölök s a kövesutat kémlelem: a nemzetörök nemzeti szín szalaggal a nyárfák alatt állták a pergőtüzet. Semmi bajuk. A kövesúton egy fekete ruhás öregasszony bo-torkál egy zsemleszínű tehénkével: Ila néni meg a Zsofája. Nem érhetett a kertészetig, újabb hul-lám, újabb sodrás, újabb pergés.

Az egész bensóm egy óriási kérdőjel: honnan pottyantak ezek így ránk? S ennyi benzint pazarolnak Berényre? Ez nagy kitüntetés... Még vagy két hullám átvonulása után Szűcsék hanyatt-homlok menekültek a kövesút irányába vissza a házukba, s Ecu és a tarcsai asszonyok is azt mond-ták, hogy nekik gyerekeik vannak, ők nem akarnak itt halni. Mondtam, hogy a világeért se tartóz-tatok senkit, de ha menni akarnak, akkor fussanak!... Egyedül maradtam újra. A nap ragyogott, a levegő újra megzendült s a borzadály rázta a földet: vajon él-e Ila néni a tehenével, s vajon hová bűjt Ecu s a tarcsai asszonyok? Az Ecu gyerekei tanyán vannak nagyanyjuknál. Nem haza indult, hanem az édesanyjáékhoz, hogy mi van velük? Élnek-e még? - Talán 2 óra lehetett, amikor hosz-zabb szünet állt be, s akkor már én is feltápáskodtam a vizes, lucskos lepedőimmel. Nem bírtam tovább a halálvárás! Felszaladtam a lakásba. A szemétdombon lapultak a tyúkok, a Bogár Miska nyalka kakas olyan alázatosan kuksolt, hogy megható volt. A nemzetörök a helyükön, de se Ecu, se a többi tarcsai asszony nincs a pincében. Egy kis tejet ittam a konyhában, a Bercit simogattam, s aztán mondtam a nemzetöröknek, hogy lemegyek a pincébe, ha be talál temetni a bomba, ak-kor tudják, hogy ott keressenek!... A padlásra is felszaladtam, egy kosár tengerit hoztam le, hogy ne töltssem a délutánt tétlenül. Alig érkeztem a pinceajtóba, már hallottam, hogy legfőbb ideje. Ropogás, bűgás...igazuk volt az asszonyoknak, korántsem oly félelmetes, mint kint, a szabad ég alatt! 5-6 hullám kavargott a fejem felett egymás után. Közben odakészítettem az üstöt, hogy szükség esetén a fejemre borítsam. Szünetekben persze szorgalmasan pörgettem a tengerit, épp úgy, mint a gépfegyver. 4 óra tájban megint csendesedett. Kimentem tyúkokat és kutyát etetni, s megláttam Boldis Jucit és hívtam, hogy libaeleséget adjak ki neki, mert aztán mégiscsak beme-gyek Keresztmamáékhoz. Nem maradhatok egyedül éjszakára.

Juci újságolta, hogy a Fábián szomszédék kutyáját darabokra tépte a bomba. Ott csapott le a konyhaajtóban. Amint felérünk a folyosóra, újra bűgás, rattatázás, bizony csak az előszoba-ajtóban kapaszkodtunk össze s úgy vártuk a sorsunkat. Rémes volt. Szünetben gyorsgaloppban tájékoztattam Jucit teendőiről - libatömés -, s pár szükséges dolgot bedobtam a szatyorba, zár-tam az ajtókat, s a Simonék oldalán siettem. Béres Pali és Szegyczki szomszédok mutatták a bom-banyomokat a házukon. Aztán futottam, folytonos ágyúdörgés közepette értem Keresztmamáékhoz. Úgy fogadtak, mint egy sírból keltet! Hál' Istennek, ők is megvannak mind. Csodálatos: egész napos légi csata, s emberáldozat nincs!

Dermedve és hűledezve meséljük élményeinket, amikor vagy 5 óra tájban két katona áll meg az ablakban. Különös, bamba arccal, réveteg szemmel. - Magyarok? - kérdi Kozsuch János. - Magyarok - felelik... Honnan? Szalontáról - tördelik, s folytatják: Kenyeret, italt!

Összenézünk: magyar katona ilyen nagy bajban nem kér se kenyeret, se italt. Megdöbbe-nünk, mikor elmennek, s mondom: ezek nem magyar katonák voltak! Kifutok az utcára, jön egy

megint s kérdelem: magyar? Igen! Nézze, az a kettő lehetetlen, hogy az magyar, mert ebben a lövöldözésben kenyeret és italt kértek... A katona szó nélkül otthagya s fut...

És mi még mindig nem érzük fel ésszel a szörnyű valóságot, mi még abban a hitben füleljük át az éjszakai szakadatlanul hömpölygő sereg zúgó dübörgését, hogy a mi szegény fiaink vonulnak vissza. Még szürkületben felkelünk - le sem vetkőztünk az éjjel, de a kiállott izgalmak után aránylag mégis jót aludtunk, mit sem sejtve a valóságból. Első gondolatom, hogy kimegyek az iskolához. Mici kikísér a sarokra s irtó iramban menetelő had hömpölygését nézzük megkövülve. Ezt a futást! Autó autó hátán, paripa paripa hegyén, kocsik, gépkocsik, biciklik, teherautók, miegyéb...s mi naivul összeségünk: ha felvennének s magukkal vinnének Ceglédre a gyerekek után!...

Mici visszamegy. A szövetkezetnél 5-6 lovas üti a lovát kiabálva, s én riadtan figyelem a szavakat: hisz ezek oroszok!

Elvágtnak, s hiszem, hogy rosszul hallottam, s megyek tovább. Néma csend. Kati néni mellett két asszony fogad: egész éjjel járták a házakat, nem rossz emberek, lehet velük beszélgetni...

Istenem! Hát mégis...hát igaz? Lehetséges? Az én hitem...az én imám...s újra kérdelem: - Kik? - Ruszlik. Jó emberek. Nem bántanak. Csak ha nincs otthon valaki: Cservenákéknál mindent felfeszítettek, kifosztottak!...

No, akkor én sem sok jót remélhetek, hisz én sem voltam itthon. S megremegek: kiszakad a szívem, ha hozzám is betörtek... Virág néni vállalkozott, hogy elkísér s bejön velem. Mire az átjáróhoz értünk, már egész folyamnyi áradat jött a Tarcsai úton, míg a másik folyam az ó-temető felől hömpölygött, s a két folyam ott szakadt egymásba, az én iskolám sarkán, ahol a táltos vad paripákat mongol fiak táncoltatták. Mennyi nép s mily sokféle nép kavargó a nagy orosz birodalomban, s ezek a sokféle emberek mernek és tudnak egyet akarni! Irigylem őket...

Megfogtam a Virág néni kezét s mondom: nem megyünk egy tapodtat sem! Én nem megyek keresztül ezen a hömpölygő áradaton - s átvágtam az úton Simonék felé, ahol sarkig nyitva a nagykapu, s a köcsögök és edények szanaszét gurítva a lócitrommal teleszórt udvaron.

Mamóka! Lestyán néni! - kiáltok, de felelet nem jön, futok hát tovább: Béres Pali és Szegyczki szomszéd kint áll a ház előtt! Vállalkoznak, hogy eljönnek velem az iskolába, csak elébb megnyugtadják a pincében kucorgó asszonyokat, hogy elment az éjszaka itt tanyázó népség.

Az asszonyok és leányok kisírt szemmel tápáskodnak kifelé és sírják az elhurcolt csizmákat, bekecseket, az üresre ivott hordókat s a levágott kacsákat. Szegyczki szomszéd, az oroszok ős tisztelője és évek óta hűséges pártfogója csalódva, s mégis reménykedve mondja: Nagyon finom ezredes úr volt itt. Haragudott, hogy elrabolták a bőrkabátomat és új csizmámat, s mondta, hogy sajnállak gazda, itt hagyom a köpenyegemet, jó lesz? Bementünk a szobába megnézni az itt hagyott köpenyt, de sehol sem találtuk. Volt még egy reménye a szomszédnak: egy lovat itt felejtettek! - mentünk befelé az udvarba, de már a ló sem volt sehol...

Így s ilyen előzmények után indultunk az én kis lakásom felé. Nehezen jutottunk be. Szakadatlanul zúdultak a tankok, ágyúk a nagy Vésztői útról a Tarcsaira, s alig bírtunk kilesni egy pillanatot, hogy besurranjunk a kiskapum rozoga szárnyán. Már messziről aggódva figyeltem, hogy az előkertben valami hatalmas fehérség villog, s elfacsarodó szívvel állapítottam meg, hogy a gyönyörű új térképünket dobták a sárba. A sárban végig az iskola mentén papírhalmazt taposott az orosz ló s papírhegyet hengerelt a tankok végtelen sora.

Három lépcsőfokot ugrottam egyszerre és a sárcafátokat keresztül lépve álltam a sarkig kitárt előszobaajtó előtt. Az ebédlő, a konyha, a kamra mind sarkig tárva, a szekrények ajtaja, fiókja felfeszítve, kiszórva minden kis írás, minden zúg feltúrva. A legsiralmasabb a kicsi kamrá! Pillanat alatt átláttam, hogy a patentzárás üvegeim, az összes cukros befőttökkel, a remek akácmezes palackjaim helye üresen tátong a polcokon. A kenyér-kosár kifordítva, s a tojáshejtorny a konyhaasztalon, lócán, kövezeten azt kiabálta, hogy egyetlen éjszaka megemésztették a télire valómat. Azt a piszkot, azt a szennyet, azt a pazarlást, amit a konyhám mutatott, emberi aggyal fel sem lehetett mérni. A nagy vaslábos aljához kétujjnyira odaégetve a rántotta. A tejeslábast is rán-

tottával sárgították meg. Fiókok kihúzgálva, spárgák, szegek szétdobálva...csak az ágy volt érintetlen épp úgy, mint a szobám is...

Ezért hálára kulcsolódott össze a kezem.

Álltam. Dermedten, megkövülve álltam, s nem tudtam, mit fogjak, mit vigyek? Nem hittem, hogy az enyém még valami!? Talán azt sem tudtam, ébren vagyok-e, vagy álmodom? Oda-vánszorogtam a nagy, csíkos díványhoz, megsimogattam Édesanyám, Apám, kis Matyi, Pircsi képét s a Velkey gyerekek összességét. Hiszitek-e, hogy idegen csizmák dübörögtek itt köröttetek? Hiszitek-e, hogy hontalan, hajléktalan vagyok? Ugye nem? Én sem hiszem, el kell múlnia ennek a lidérces álomnak! Ha az éjjeli garázdálkodók nem aggatták le a képeimet a falról, nem szedték össze a hímes terítőimet, párnáimat, szőnyegeimet, akkor már az utánuk jövők is tudják, mit szabad elvinniük. - A nagyszekrény jobb szárnya feltörve, de a ruháim ott csüngnek szép sorban, s végre magamhoz térek annyira, hogy a nagy kockás plédet a földre terítem s belebatyuzok egy-néhány nagyon szükségesnek vélt dolgot, a megmaradt ruhákból néhányat, a többit a díványfiókba rejtem, hogy ne legyen túl nagy a batyu, mert félős, hogy kiveszik a kezünkből. Apróságokat dobálok a szatyromba, Szegyczki szomszéd a nagy batyut fogta. Eszembe jutott, hogy az előszobai szekrény alsó fiókjába tegnap este bedobtam az egyetlen bőrtalpú cipőmet, mert nem fért a ropogás közben összerakott táskába - de a cipőnek már híre-hamva sem volt. Megtalálták. A könyveket azonban nem bántották. Az üvegszekrényben is mozdítatlan a kulcs. Látták, mi van benne, nem kellett nekik. Ők előre mentek, oda nem kell csecsebecse, oda férfierő kell, s azt vittek hömpölygő áradatban, mindent elsöprő mennyiségben...

A fejemet lehajtva lépkedtem, de a lesütött szemhéjon keresztül is láttam azt az impozáns tömeget, azt a honfoglalás-szerű reményteljes vágat, amely Tarcsa felé tartott... A szívem összeszorult és irigykedve dobbant. Ti jobban megérdemlitek e hazát, mint mi? Ti nem sajnáltok fáradtságot, s nem féltetek örökké nyomorú egyéni érdekeket, élteket, ti fel tudtatok tenni mindent egyetlen kockára! Ti mertetek egyet akarni!... Szekerek, hintók, gépkocsik és mongol lovasok szakadatlan árja... Maguk a fejek? A szemek? Nincs bennük még érdeklődés sem! Amint a mellettünk mászó férget észre se vesszük, úgy robognak vagy vágatnak el mellettünk...s nem törődnek azzal, hogy én remegek az egyetlen batyuba szorított kicsi vagyonomért, amit Szegyczki szomszéd nagy elszántan, árral ellenkező irányban a hátán cipel.

Szerencsésen hazaérünk. Haza? Igen, már itt a haza: Keresztmamáéknál...a Tarcsai úti iskola, az én lakásom országút prédája, mindenki zsákmánya.

Imrém! Gondolhatod, hogy ezt nem egy ültőmben írtam. Nem lehet ebben a zaklatott, dübörgő világban, s hogy a napok rakódnak egymásra, már nem tudom, melyik volt az, hát nem is mondom folyamatosan, csak úgy, amint fel-felbukkan bennem a mondanivaló.

Az estéről akartam írni, hogy ide kiülünk a folyosóra, de már félnyolckor úgy ropognak a géppuskák, és innen is, onnan is dördül egy lövés és rémít a kapudöngetés, hogy hamarosan bezárjuk az ajtót... Valamit arról is írok, hogy a jó Isten talán minden elköltözött drágánk lelkét ideállította vártára, mert ez az a kicsi sziget, ahova még nem tette be egy se a lábát...

A Tarcsai út minden házában tyúkot, libát, kacsát tisztítanak az asszonyok, s egy óra alatt készre rendelik - persze a lehetetlent meg nem csinálhatják, s aztán megesik, hogy a délelőtt főtt paprikást egy vacsorázní kívánó csapat eszi meg. S az Úr épp azokra mér legtöbbit, akik legepedőbb szívvel várták őket, akik összetett kézzel könyörögnek: ne bántsatok, hisz szlovákok vagyunk és testvérek!... No, testvér, hát add le a bekecsed, add le a csizmad!! Nyisd ki a kamrád! Add kölcsön az asszonyod, fogd be a lovad, mert már visszük is!

Vasárnap alig ültünk le az ebédhez, Feri bácsi szalad, hogy azonnal menjek ki az iskolához, mert csöcselék fosztogatja a lakásom. Mindent kidobálnak, mindent visznek.

Hát ez a hír jobban fáj, mint az orosz fosztogatás híre. Azonnal ugrok. Feri azt mondja, kijönne velem, de Gitti néni egyedül van, hát hívjam Zubereczet!

No, én nem hívok senkit! Az újtelepiekkel én magam is szembe merek nézni. Futok. A szö-

vetkezetenél csodálkozva néz utánam egy daliás orosz. Nézzen! Mire kiérek, már Anka néni és Mihály bácsi is jönnek, ők is látták a batyuzókat. Két paplanomat és konyhaedényeket csavartak be az előszobai szép csíkos pokrócokba. Jó szerencse, hogy buta suhanc gyerekek voltak, akik nem tudják, mi az érték, s az ezüstkanalakat ott hagyták...a biciklit persze nem.

Újra lázasan csomagolunk. Mindig viszünk. Lopom a sajátomat.

Minden napnak megvan a maga szenzációja. Egyik nap agyonszurkálták a Velovszki boltost, mert a mulató részeg tisztnek nem akart nőt szállítani. A temetését innen néztük az ablakból. A három éves kicsi lánya fején fekete kendő, a feleség is vörös kabátban, de fekete kendőben. Roskadozva megy. A gyerek kezét fogja. Senki-senki nincs, aki támasza lenne. Szent Mihály lován viszik a mindig mosolygó Velovszkit, aki tegnap még a családját védte. A nagyobb gyereke, a Jani idenéz az ablakba. Intek neki... Zokogva megy tovább... mindnyájan sírunk.

Máskor meg: Ponicsánék lakása ég belső tűz miatt. Szegény kolléga idegei összeroppannak az újabb súly alatt.

Vasárnap délután, 1944. október 15.

Mikém! Még most is élünk. Ma a rádiókat küldték be parancsszóra. Ma a következő hírt kaptam a kertből, hogy ott kozákok tanyáznak, s az évi krumplit és évre való fát már elhasználták. A Simonék odamentett zsák lisztjét szintén elvitték...és még mindig van erőm Jóbbal kiáltani: az Úr adta, az Úr elvette, áldott legyen az ő szent neve!

Csak Ti éljetek 10 Velkey gyerek, s legyetek Ti a magyar jövő!

Az elébb az a hír futott be, hogy a magyar letette a fegyvert.

Nem hiszem. De én sok mindent nem hittem, amit jósoltak és bekövetkezett.

Október 16.

Ma szörnyű hírek keringnek, s mi már elvesztettük a tájékozódó képességet, nem tudjuk megítélni, mit eredményezhet egy-egy változás. Mi mindent az előttünk elvonult hatalmas áradaton keresztül látunk már, s mi emberi elgondolásokban bízni nem tudunk...mi már nem tudunk sem előre, sem hátra nézni. Nálunk csak egy út szabad: felfelé...ott is keresztül-kasul száguldoznak a repülő...s a repülő orrán, farkán, oldalán piros csillag tündöklök...s mi belefúrjuk tekintetünket a bárányfelhőkön túl ragyogó végtelen kékségbe és oda kiáltjuk: Uram! Uram! Uram!

Ma tyúkokat hoztam át. Mihály bácsi és az öreg Kiszely Apó, Koczka Zsuzsa ura párjaikkal szorgoskodtak, segítettek. Lám, még mindig apám-anyám érdemeiért áld az Isten. Hogy simogatnak, becéznek. Kenyeret hoznak... S ma délután a Keresztmama szép zöld udvarán a saját piros padomon ülök és nézem az én újonnan érkezett baromfiaim barátkozását a Keresztanyáéival. Az ő harcias kendermagos jércéjük hamar összetalálkozik az én összeférhetetlen fehér-trikós jércém-mel, s jó nagyokat csapnak egymás fejére...bezzeg a kakasom: a Bogár Miska, az ő félrecepott sapkájával, nem ellenséges szemmel nézi az itt talált tyúkokat, hanem odasomfordál táncos léptekkel az öreg, terebélyes, piros izlandi tyúkokhoz és olyan 'csés jó napot köszön nekik, hogy azok a füvet is kiejtik a csőrükből. Jó szerencse, hogy a szárnyát levágtam, mert akrobata mutatványokra ragadtatta volna magát. Így hamarosan észrevette a Keresztmama drapp tyúkját, aki szintén elég barátságatlan természetű, s azt súgta a fülébe: "ilyen szép nőt!" S az ámulattól remegve nézett a betyár Bogár Miska ferdére csapott sapkája alá... Egészen biztos, hogy holnap folytatása következik... Ők nem tudják, hogy háború van.

Október 17. délután

Tegnap délután ott ültem a kertben a piros padon s úgy sütött a nap, mintha au-

gusztus volna. Bezzeg ma már hamisítatlan őszi szél zúgatja és pörgeti lefelé a faleveleket. Imikém! Egy kis oázis az életemben a baromfiudvar. A mókás kicsi kakasok, jércék elterelik a figyelmet a nehezebb vérszről. A legnagyobb kő persze, ami mázsás súllyal nehezedik a szívemre: Cegléd. Oh, ha odalátnék! Oh, ha Veletek lehetnék! Hol, merre jártok? Bujdostok, vagy vándoroltok? S hogyan és merre? Mi itt tartjuk a keresztet...de a vállunk roskadoz. Úgy látszik, hogy csak anyag az, amit sírok, amit mentek..., de Te tudod, hogy nálam minden anyagnak van lelke, s ha sírom az anyagot, a lelket síratom: ma a nagy könyvszekrény megmentésére indultam ki. Persze azért maradt ily sokára, mert a szétszedéséhez szakember kellett, s csak most jutottam hozzá. Az iskola is, a lakás is zsúfolva. Idegenek járnak otthonom, a Tarcsai úti állami elemi iskola lépcsőin. Nők is. S én egy daliás tisztnek magyarázom, hogy csak a szekrényemet szeretném elvinni, s ő barátságosan kalauzol a saját lakásom előszobáján át az ebédlőbe, ahol vágni lehet a dohányfüstöt, s ahol két sorjában derűs katonák hevernek s ütik fel fejüket belépésünk szerény neszére. Nem sokáig maradunk, egy-kettőre megértem a helyzetet. Az én szép hatalmas könyvszekrényem háttára fektetve tartja a rádobált pokrócokat és hatalmas heverőt ad a győzteseknek. Nem volt mit beszélnem. Sarkon fordultam s kitámolyogtam a szobámból, ahol három tagbaszakadt asszony vette át tőlem a háziasszony tisztségét... Imi! Érzed, hogy hogy fáj ez a bolond szívem? Fáj az anyag...de hisz az anyagok teszik az otthonokat, az otthonok a községet, a községek az országot, s az ország, ahol mi most senkik vagyunk, a mi hazánk!

Még egyet! Tegnap erre a jó kis szigetre, ahova még nem tette be lábát idegen katona, tegnap ide is bekvártélyozódott 3 tiszt. Pedig én eddig így énekeltem: "Amerre én jártam, kövek énekeltek, mert az édesanyám üzent a köveknek...szíve ment előre előttem követnek."

Nem lehattunk végletekig kiváltságosak.

Október 19.

Imikém! Minden nap egy-egy ajándék: élünk! Nem tudok örülni, de ha élek, úgy hiszem, tart valamire az Úr! Vagy csak arra, hogy fenéig igyam a keserű poharat? Hittel iszom.

Nem tudom, írtam-e már, hogy a szőlőskertet is teleülték orosz hon fiai? Én magam nem voltam kinn, de kicsi gnóm kapásom remegve beszélte, hogy a köves szobából mindent kidobáltak és ott fürödnek: a borház felé lyukat vágtak a falba, és ott csurog ki a víz a borházba. S ott pedig mindent feláztat, sodorja a krumplit magával. Feltüzelnek ajtót, bútort, karókat, kerítést...már semmim sincs. Vajon a kerti piros pad és nyugágy, s a kis összehajtható székek megvannak-e még? A kukorica még lábán, mert öreg Jonda bá nem tért vissza a szekerevel a szekerezésből, ahova 3 hét előtt kirendelték. Kicsi gnóm hozott egy fél zsákkal... Ma aztán azt dobolták, hogy minden töretlen tengerit le kell törni. Minden munkanélküli, minden tisztviselő jelentkezzék a városházán s menjen tengerit törni!... Nem akarok rémhírterjesztő lenni, hisz a rémhírterjesztés hazaárulás, s lehet-e még jobban elárulni ezt a megcsúfolt szegény hazát? De a hallott rémhíreket idecsukom, talán azért, hogy megértsd, miért nem maradhattam a Tarcsai úti iskolában? A szembeszomszéd Abelovszky mamóka 75 éves s a menyé három kis gyerekével otthon aludt, s égtelen döngetésre ébredt. Már be is volt zúzva az ajtó, amikor ijedten feltápáskodtak. S ami aztán következett, az nem emberi. A 75 éves mamókát épp úgy leteperték, mint a 30 éves menyét, akinek az ura a harctéren eltűnt. Hiába sivalkodtak a gyerekek, hiába könyörögtek az asszonyok. A mamókán keresztülgázolt 2, a fiatalon vagy 5. - Ahol a férj otthon volt, ott a homlokának és halántékának szegezték a fegyvert ha mozdult, s szeme láttára hurcolták be az asszonyt a szobába. - Zalayéknál meg kinn, a tanyán maguk maradtak a cselédek. Joli néniék sok-sok nap múltán végre mégiscsak kimerészkedtek. Velük ment Kozsuch bácsi is. Gyalog mentek. Lovaiikat, kocsijukat rég elvitték. Amikor kiérkeztek, a cselédet és béresnét ünneplőbe öltözve találták, s a cseléd anyja azt mondta, hogy a lánya búcsúzik a szeretőjétől, s azért nem jön ki... Joli néni aztán sírva jött haza és hisztérikusán mutatott egy darab kenyeret, hogy ezt loptam a magaméból, az enyémből! Egy darab kenyér, mint egy koldusnak. A hatalmas kozák az ajtóba állt ki puskával: Dolgozni menjtek, ide nem szabad bejönni, mert lövök! Jóska és János bácsi morzszolták a kukoricát a megma-

radt 2 hízonak. 4-et agyonlőttek s elvittek az oroszok, csak a vérük maradt ott. A szolgáló ki se jött. Búcsúzott. S az anyja helybenhagyta ezt az állapotot...eddig még minden berényi anya sírva mentette a lányát...ilyet, aki a megbecstelenítőnek ad igazat, még nem láttam...

Az újtelep asszonyait meghódították. Azok libát, tyúkot pucolnak nekik, s a liba aprólékját, zúzat-máját vihetik. Krumplit tisztítanak s abból is vihetnek...és most már éjszakai szolgálat alól is mentesítették őket, mert már megszervezték azoknak a nőknek a csoportját, akik önként ajánlották fel szűzi testüket a haza oltárára. Azt mondják, egész utca van belőlük, s azóta nyugodalmasabbak az éjszakák.

Különben a hadseregükben is sok a nő.

S még valamit! A hadsereg arca. Nem szovjet arcok. Azok a tipikusan ismert arcok, azok autókon robognak...akik itt dolgoznak s rendezkednek, azok 15-40 éves, szép növésű, tiszta arcú, nyugodt szemű szálfá-szlávok. Cirill betűkkel írott könyvet olvasnak és számológép gyermekded golyóival számolnak... Vajon mi van a könyvükben, s vajon mit számolnak 100-ig?

Október 20.

Ma megint nagyon röpködnek és vészes bűgással bögnek a gépek. Az éjjel is nyugtalan volt. Az officírok szobájából állandó motoszkálás, zaj, beszéd, nevetés... Úgy féléjszakán végre megelégték a dübörgést s felkerekedtek. Vélttem, parancsot kaptak, mert valamennyi indult, s a folyosón végigcsörtetve Mamókaék ablakán bevilágítottak. Persze mire ők felébredtek s Kozsuch bácsi feltápázkodott, már diadalmas léptekkel elléptek a kis kapu irányába. Sokáig csend volt. Azt hittem, talán köszönni akartak, mert parancsot kaptak indulásra. A Vaszily kutyája ugatott s a köhögős tiszt nemsokára visszajött. Tehát nem mentek el... Reggel egy idegen, egy új tiszt is kijött a szobából. S reggelre rengeteg kocsisor, egész kocsitábor jött megint.

Valamire készülnek: lövészárkokat, bunkereket ásnak. A Zöldfa utcát aknázzák. A fogolytábor drótkerítéssel kerítik, s mi tehetetlenül nézzük, de a kezünk összekulcsolva, az ajkunk is imával zárva.

Képzeld! A jelszó, hogy minden a régi mederben folyjon! Tegnapelőtt a templomokban megkondultak a harangok s reggeli istentiszteletre mehettek az öregek. Keresztmama meséli, hogy hangos zokogással borultak a padra mindnyájan. Vasárnap mi is elmegyünk.

Október 21.

Drága Imrém! Hány napig írok még? S vajon Hozzád jut-e valaha, s ha igen, örülsz-e majd, hogy Téged választottalak ki a tíz közül, mert a Te szeretetedben bízom legjobban: Keresztfiú Jancsi már rég nem törődik velem, az ő idejének csekélyke feleslegét betölti a Lilla, Maráét a Pistukája, Gyurikámnak sok kislyány teszi a szépet... Te - legalább tudtommal - olyan magányos vagy, mint én: ezért hiszem, hogy meghallgatsz és szívesen elolvasod, amit Neked ebből a bábéli zűrzavarból írok.

Ma megint ragyogó napra ébredtünk a pár napi borongós hideg idő után. Olyan jó látni a napot s érezni, hogy megsimogat langyos őszi simítással. Mintha az Úr bátorításunkra, erősítésünkre, biztatásunkra vonná szét néha-néha a komorság sötétszürke fátyolát. Nem is fátyol az, ami az eget borítja, de nehéz, súlyos drapéria, mint a nagy tragédiák színpadán... És ma süt a nap..., pedig nehéz, telerakott szekerek dübörögnek, túlterhelt szekerek..., a teher Isten tudja honnan került, de remek matracok, szőnyegek, képek, ágyak egyvelege. Az Erzsink, aki örök rémhírek hordozója, befutott az elébb, hogy tessék mán kijönni, micsoda nagy kép van az egyik kocsin! Vajon kinek a képe? Mamóka kiment megnézni s ő jött vissza azzal, hogy Sztáliné. Elég természetes ez a mai világban.

Október 22.

Imrém! Mindennap nehezebb a szívem. A bizonytalanság egyre nő. A repülők ma megint a Sztálin-orgonákat bűgatták..., hisz vasárnap van. Délelőtt a templomban voltunk. Oly jó volt alázatos éneket énekelni a mi Atyánknak. Milyen szerényen, hivalkodás nélkül egyik tudtunk ma lenni. Feri bácsi bátor, hitvalló imát küldött mindnyájunk nevében. Milyen jó odatartani a szívünket az Úrnak!... Most csak a szívünket mutattuk..., kalap, cipő és ruha nélkül... Most az imáinkkal igyekszünk egymásra licitálni, nem a külsőnkkel. A külsőnk most nagyon nemzetközi, fakó-rongy. Mindenki kifosztva, letörülve, a szegénység köntösében... Vasárnap! Ujjongott a szívünk, hogy harang kondult, orgona bűgött s imádkozhattunk. Azt nem tudjuk, hogy mindvégig ily megértők lesznek a jövevények...vagy ez most csalétek: lám, mi ilyen jók vagyunk!... Engedje a jó Isten, hogy ilyenek is maradjanak!

